

ԱՊՈԻԵՍ

Փոթաս ու սոտա հանելու հերպը :

Փոթասը ու սոտան, որ ալքալի ալ կըսուին, աղի պէս կծու նիւթեր են : Փոթասը ամէն տեսակ հասարակ բոյսերու և փայտերու մէջ կը գտնուի, իսկ սոտան միայն աղի գետնի վրայ կամ ծովեզերքը բուսած խոտերու մէջ : Երկու տեսակ գոյացութեանց բաղադրութիւնը իրարմէ բոլորովին տարբեր է . փոթասին բաղադրութիւնն է կիր ու ջրածին կազ . ասիկայ բաց բերնով ամանի մէջ պահուի նէ, օդին խոնաւութիւնը կը ծածկէ ու կը ջրջրկի . ասոր ներհակ՝ սոտային բաղադրութիւնը կաւ ու ջրածին կազ է, և օդ տեսնելովը աւելի կը չորնայ ու կը քերմըկի : Երկու տեսակ ալքալիներուն քիմիական յատկութեանցը վրայ ուրիշ տեղ կը խօսինք . հիմանայինք թէ բոյսերէն ինչպէս կը հանուին, ու ինչ բանի կը գործածուին :

Փոթասը ամէն տեսակ հասարակ բոյսերու մէջ կը գտնուի ըսինք . բայց աւելի առատ է ծխախոտի, արեւածաղկի, մարացորենի, կաղամախի¹, եղենի², կնձնի³, ուռի⁴, կաղնի⁵, և նման բոյսերու մէջ : Երկուսն ալ փոթաս հանելու համար պէտք է բաց տեղ մը այրել, ու ելած մոխիրը մեծ կակ խալկինի մէջ եփել չափաւոր ջրով, որ մոխիրջուր ըլլայ : Երկու անգամ եփելէն ետեւ կրակէն մէկ գի առնելու է խալկինը որ պաղի, մոխիրը տակը իջնայ, ու ջուրը զտուի : Երբ որ եղաւ՝ վրայի ջուրը զգուշութեամբ ան, ու քանի մը օր արեւուն մէջ թող, ինչուան որ ջուրը բոլորովին քաշուի ու ամանին տակը մնայ միայն փոթասը :

Երբ կերպով հանած փոթասը աղտոտ ու դեղնագոյն կըլլայ . անոր հա-

մար պէտք է երկընթէ ամանով մը կրակի մէջ դնել ու հինգ ժամու չափ միակերպ այրել, որպէս զի մաքրուի ու ճերմըկնայ : Երկէ ետեւ ուրիշ քան չմնար ընելու, բայց եթէ կարասնէրու մէջ կոխել, սխալել, ու բերանը ամուր մը գոցել որ չթրջի :

Երբ որ այրելու համար գլխաւոր երկու բան դիտելու է . մէյմը փորձուած է որ ծառին կակուղ կտորները, ինչպէս են բարակ ճիւղերը, կեղեւը, տերեւները, աւելի մոխիր ու փոթաս ունին՝ քան թէ ծառին բունը կամ հաստ ճիւղերը . նմանապէս շատ աւելի փոթաս ունին բոյսերն ու խոտերը՝ համեմատութեամբ իրենց ծանրութեան, քան թէ փայտերը : Երբ որ շատ վարպետներ փորձած են, որ եթէ գոց տեղ կամ ծածքի տակ այրին փայտերը, կրկինէն աւելի փոթաս կուտան, քան թէ բաց դաշտի մէջ այրին . պատճառը աս կըսեպէն որ բաց տեղ օդը կը զարնէ ու մոխիրը կը ցորկէ :

Սոտան ալ հանելու համար պէտք է աղի խոտերը մեծնալէն ու չորնալէն ետքը կտրտել, այրել, ու մոխիրը վերի ըսած կերպով եփել :

Ըստան ու Տիգէ անունով վարպետները արհեստով սոտա շինելուն կերպը գտան . բայց գործելուն կերպը դժուար ըլլալուն, անօգուտ կըսեպէնք հոս դնելը : Երհեստական սոտային բաղադրութեւնը մէջ կը մտնէ ածխային ու ծծմբային թթուութ . անոր համար սոտայի ածխութ կամ սոտայի ծծմբութ ըսելով պիտի հասկընաս անանկ սոտա մը, որուն բաղադրութեանը մէջ գտնուի ածուխ կամ ծծումբ :

Փոթասն ու սոտան կը գործածուին ապակի շինելու, հողէ անօթները ապրկելու¹, սապոն շինելու, արհեստով աղբորակ² բաղադրելու, մետաքս³ ու բրդեղէն ճերմըկցընելու և այլն :

1 Գ-4 : 3 Գ-ա աղած : 5 Մէշէ :
2 Չ-մ : 4 Սեյի-պ :

1 Գ-շ . Carbonate de soude; sulfate de soude.
2 Սե-լե-դէ-պ : 3 Կի-լե-դէ-պ : 4 Ի-լե-լ :